

POST
PP DANMARK

turneres ved varig adresseændring

numismatisk rapport 86

T20a

Meddelelser fra Dansk Numismatisk Forening

Medaljør Jan Petersen · Jan A. Petersens medaljearbejder
Opdagelsen af DANKSE · Fra Wrights hånd - II · Ny Frederik V-krone, 1748

November 2005

Opdagelsen af DANKSE

Af Michael Märcher

Den kendte 1 skilling med årstallet 1771 og stempelskærerfejlen DANKSE på bagsiden katalogiserer Frank Pedersen som type S 18.¹ Han skriver endvidere, at

"Alle STAVEFEJLS-typer skyldes Bauert. [Johan Ephraim Bauert (1726-1799), MM]² S18 og S20 (DANKSE og DNASK) anses for de først prægede, men nøjere end til perioden 1779-83 er det ikke muligt at placere dem, - bl.a. møntblanketternes mål og vægt indikerer dog, at de formentlig stammer fra periodens første del."³

Som det vil fremgå nedenfor, er det ikke helt korrekt, at S 18 ikke kan dateres mere præcist. Til gengæld er pointeringen af, at den antageligt stammer fra periodens første del en god analytisk iagttagelse. Det står lidt i modsætning til Julius Wilcke, der sandsynliggør, at stemplet med DANKSE er lavet i 1783 ligesom stemplet med fejlen DANAKE.⁴

Et brev i møntvæsnetts arkiv beviser imidlertid, at DANKSE er lavet før 1783. Prokurator Hans Heeberg skrev nemlig den 17. december 1782 fra Hoberg i Stange Sogn i Hedemarken, dvs. Stange i Hedmark ca. 75 km nord for Oslo, til Rentekammeret, der sendte sagen videre til Finanskollegiet, at

"Blandt endeel Penge af Kaabber, jeg har faaet, findes 2de Æn Skillings Stykker forskiellig.

Den Eene viiser En Skilling Danske; men den Anden En Skilling Dankse. [Min fremhævning, MM]

Jeg er kommen i Tvivls Raadighed i dette, og forinden jeg fraleverer mig den sidste bemeldte Penge, vil jeg hermed underdanigst de Høye Herrers Naadigste Betænkning ombeede; ligesom jeg har holdt det for min Pligt dette at andmelde."⁵

Sagens videre forløb er ikke nærmere undersøgt, men i hvert fald bad Finanskollegiet i januar 1783 om at få mønten med DANSKE tilsendt. Der var således med denne sag på sin vis lagt i kakkelovnen for J. E. Bauert, da to yderligere stempelskærerfejl blev opdaget senere i 1783. Sagen derom er overordnet fornuftigt beskrevet af J. Wilckes - dog med enkelte fejl og unøjagtigheder, hvorfor de to væsentligste aktstykker i sagen her gengives.⁶

¹ Pedersen, Frank: 1 skilling 1771 med appendiks om 1/2 skilling 1771, (Norsk Numismatisk Forening, 1991), s. 19.

² [Http://www.gladsaxegymnasium.dk/2/bauert.htm](http://www.gladsaxegymnasium.dk/2/bauert.htm) per 28.7.2005.

³ Pedersen, Frank: "1 skilling ...", op. cit., s. 31.

⁴ Wilcke, J.: Kurantmønten 1726-1788, (1927), s. 158f.

⁵ Rigsarkivet, Arkivnr. 420: Sager vedr. Møntvæsnet 1771-1848(64), 420.32. 1783: Indkomne sager til montjournalen, sag 13.

⁶ Wilcke, J.: "Kurantmønten ...", op. cit., s. 158ff.

Fig. 19: SKILLING DANKSE K M

Fig. 20: SKILLING DANSKE M K

Møntdirektør Hans Schierven Knoph skrev den 4. oktober 1783 følgende til Finanskollegiet:

"Underdanigst Pro Memoria!

Førend jeg modtog det høye Collegii Skrivelse af 23de Sept. h.a. [hujus anni, dvs. i dette år, MM] hvorved jeg befales, at undersøge Sammenhængen, i Henseende til de, med 2de Slags urigtige Præg roullerede Kaaber 1 sk. Styk., har det allerede her bleven observeret, at Medailleur Bauert havde ved en Feyltagelse ladet indsette i Pressen et af ham forfærdiget urigtig Stempel med Paaskrift 1 SKILLING DANAKE, hvorpaa vel en Deel Kaaber 1 sk. Styk. allerede vare udprægede førend Fejlen blev bemærket, men da deraf ikkun [kun, MM] saa vare blevne afleverede, saa ere de fleste blevne tilbageholdte og cassetede, ligesom og det urigtige Stempel strax blev nedslaaet.

Hvad derimod d. Paaskrift: 1 SKILLING vel ingen sikker Op da Myntmester Lyng indhentede Efterretning merket nogen Urigtig Mynten i Altona; Sc Bauert, uagtet han og har begaaet denne Jeg har derfor alv bruge meere forsigtig Og da han har lovet at se har foranstaltet at indsettes i Pressen, underdanigst at Med denne Gang i Betragtning Tid, og den Skynding forfærdiges, naadigst i Kiøbenhavnvs Konge Knoph."

Bauert fik således sk allerede i 1783. Det fik Finanskollegiet den 28 H. S. Knoph:

"Pro Memoria.

Da vi i Betragtning Knoph, MM] indberett Gang ville lade den af Mishag, o desløshed med Stemple tende Kaaber 1 Skilling betydes vores Mishag, o velse arriver sa derfor ke es; saa gøre vi ey og fors ter nøye lader paasee, Presserne bliver indsat henseende til denne eller indtreffe til de roullerede Hvilket i Anledning desangaaende af 4de oc Efterretning har villet for Finance-Collegium, de

Hvad derimod det andet urigtige Stempel nemlig med Paaskrift: 1 SKILLING DANSKE M.K. Anbelanger, da har vel ingen sikker Oplysning derom været at erholde; Men da Myntmester Lyng ved den fra ham i denne Anledning indhentede Efterretning forsikkrer, at han aldrig har formerket nogen Urigtighed i henseende til Stemplerne ved Mynten i Altona; Saa kand det formodes at Medailleur Bauert, uagtet han paastaer derom at være uviidende, og har begaaet denne Feyl.

Jeg har derfor alvorligen tilholdt ham for Eftertiden at bruge meere forsigtighed ved Stemplernes forfærdigelse; Og da han har lovet dette, jeg og til desto større Betyggelse har foranstaltet at alle Stempler herefter, førend de indsettes i Pressen, blive mig foreviiste. Saa beder jeg underdanigst at Medailleurens Uagtsomhed maa for denne Gang i Betragtning af hans meget arbejde i denne Tiid, og den Skynding hvori Stemplerne som aftalt maa forfærdiges, naadigst blive ham pardoneret.

Kiøbenhavn Kongelige Mynt den 4de Octob. 1783
Knoph. ⁷

Bauert fik således skylden for SKILLING DANSKE M K allerede i 1783. Det fik dog ikke umiddelbart betydning, da Finanskollegiet den 28. november 1783 skrev følgende til H. S. Knoph:

"Pro Memoria.

Da vi i Betragtning af de af hr. Etats Raadens [H. S. Knoph. MM] indberettede Omstændigheder for denne Gang ville lade den af Medailleur Bauert begangne Skio-desløshed med Stemplernes forfærdigelse til de udmyn-tende Kaaber 1 Skillinger passere, imod at han herover betydes vores Mishag, og at han Fald saadant efter skrivelserne arriver sa derfor kan vente tilbørligen at blive ansees; saa giore vi ey og forsikrede, at hr. Etats Raaden herefter nøye lader paasee, at ingen urigtige Stempler udi Presserne bliver indsatte, paa deslig Urigtighed enten i henseende til denne eller andre Myntsorter ey oftere skal indtreffe til de roullerende Penges Miscredit.

Hvilket i Anledning af hr. Etats Raadens Skrivelse desangaaende af 4de octbr sidstladne herved fornøden Efterretning har villet formelde.

Finance-Collegium, den 28 Novbr, 1783. ⁸

7 Rigsarkivet, op. cit., 420.33.
1783: Indkomne sager til møntjournalen, sag. 129.

8 Ibid.

9 Kilde: Thomas Høiland Auktioner A/S: Auktionskatalog nr. 22 Zinck V, (2003), lot 217. Mønten er fotograferet af Andrew Daneman. Tak til Thomas Høiland Auktioner A/S for at lade mig bringe illustrationen.

10 Kilde: [Http://www.gladsaxe-gymnasium.dk/2/jpg/1771s21.jpg](http://www.gladsaxe-gymnasium.dk/2/jpg/1771s21.jpg). Tak til Niels Jørgen Jensen, Dansk Mønt: ht

ev den 4. okto-

ivelse af 23de
] hvorved jeg
henseende til
e Kaaber 1 sk.
et, at Medail-
let indsette i
tempel med
vel en Deel
e forend Fey-
un. MM] faa
evne tilbage-
lige Stempel